

**Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ
ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΑΣΥΛΟΥ
(Άρθρο 5 παρ. 2 εδ. β' του Συνταγματος του 1975/86)**

Εργασία στα Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα 4^ο εξάμηνο
ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ ΧΡΥΣΑΝΘΗ Α.Μ. 1340200200193

Καθηγητής : Α.Δημητρόπουλος

ΙΟΥΝΙΟΣ 2004

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

1. Άρθρο 5 παρ.2 εδ.β΄ Έννοια .Οι πολιτικές συγκυρίες που έφεραν στο προσκήνιο την ανάγκη συνταγματικής κατοχύρωσης του πολιτικού ασύλου

2. Νομοθετικά κείμενα που αναφέρονται στο πολιτικό άσυλο τόσο σε επίπεδο διεθνούς νομοθεσίας όσο και σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης

3. Προβληματισμός σχετικά με το αν μπορεί να συναχθεί ατομικό δικαίωμα του αλλοδαπού για χορήγηση σε αυτόν πολιτικού ασύλου.

Παρουσίαση αντίθετων απόψεων:

α) Η κρατούσα άποψη υποστηρίζει ότι δεν θεμελιώνεται ατομικό δικαίωμα του αλλοδαπού με μια σειρά επιχειρημάτων:

- αναφορά στις προπαρασκευαστικές εργασίες της Βουλής κατά την διατύπωση του κειμένου του άρθρου 5 παρ.2 εδ. β΄,

- η παροχή ασύλου συνιστά σύνηθες φαινόμενο τα τελευταία χρόνια, όμως το άσυλο δεν αποτελεί ούτε κανόνα του διεθνούς εθιμικού δικαίου ούτε «γενική αρχή δικαίου αναγνωρισμένη από τα πολιτισμένα κράτη». Το δικαίωμα του κράτους να παράσχει πολιτικό άσυλο προϋποθέτει μόνον τη φυσική άσκηση της εδαφικής κυριαρχίας.

- η μη δεσμευτικότητα τόσο της Οικουμενικής Διακήρυξης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων όσο και της Διακήρυξης 2312/XX11 της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών σύμφωνα με την Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το εδαφικό άσυλο(1977)

- αναφορά στην περίπτωση δύο Τούρκων προσφύγων αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα το 1989

β) Σύμφωνα με την αντίθετη άποψη μπορεί να συναχθεί από το άρθρο 5 παρ.2 εδ.β΄ ατομικό δικαίωμα του αλλοδαπού αν ληφθούν υπόψη:

- η «ατυχή» διατύπωση της διάταξης αυτής και η ερμηνεία της βούλησης κυρίως του συντακτικού νομοθέτη

- η δυνατότητα του αλλοδαπού να ασκήσει κατά της αρνητικής εκτελεστής πράξης του Υπουργού Δημόσιας Τάξης το ένδικο μέσο της αίτησης ακύρωσης

- η προστασία του δικαιώματος ασύλου από τον κοινό νομοθέτη

- η διατύπωση της υπ' αριθμ.5401/1-166958 Υπουργικής Απόφασης

4. Προϋποθέσεις της απαγόρευσης έκδοσης αλλοδαπού

5. Στην Ελλάδα η «ελευθερία» ερμηνεύεται με απολαβή ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων όπως αυτά διασφαλίζονται από το ελληνικό σύνταγμα. Προάσπιση με κάθε μέσον αυτών των δικαιωμάτων θεωρείται ως δράση υπέρ της ελευθερίας. Προσδιορισμός των ορίων της δράσης υπέρ της ελευθερίας.

6. Η αξιολόγηση από τον δικαστή των πράξεων του αλλοδαπού εμπεριέχει τον κίνδυνο της ανάμειξης του στο πεδίο της εξωτερικής πολιτικής. Με τις αποφάσεις του οφείλει να εκφράζει ό, τι είναι σωστό και δίκαιο σε ένα κράτος δικαίου. Αναφορά στην περίπτωση του ηγέτη του Εθνικού Απελευθερωτικού Μετώπου του Κουρδιστάν Αμπντουλάχ Οτσαλάν .Αναφορά στην υπόθεση R.Pohle όπου παραμερίζεται το άρθρο 5 παρ. 2 εδ β' ενόψει της διαφύλαξης των διεθνών σχέσεων.

7. Ποιοτική αντιδιαστολή ανάμεσα σε δράση για την ελευθερία και σε τρομοκρατική δράση και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την καταστολή της τρομοκρατίας της 27 Ιανουαρίου 1977.Αναφορά στο άρθρο 1

8. Η συμπλήρωση του δικαιοϊκού πλαισίου της απαγόρευσης έκδοσης αλλοδαπού με τα άρθρα 438 περ. γ' και ε' ΚΠΔ.
Ερμηνεία και παραδείγματα εφαρμογής των παραπάνω διατάξεων.

9. Δυνατότητες προστασίας προσφύγων σύμφωνα με συμβάσεις προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων του ΟΗΕ.

Το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα του 1966 και η Σύμβαση του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής ,απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας.
Σχετική νομολογία της Επιτροπής του ΟΗΕ κατά των βασανιστηρίων (UN CAT)

10. Η κατάχρηση του δικαιώματος του πολιτικού ασύλου από τους οικονομικούς πρόσφυγες και η μείωση των δυνατοτήτων ενεργοποίησης των διαδικασιών χορήγησης του πολιτικού ασύλου που συντελείται:

α) με την απαγόρευση εισόδου στη χώρα των αλλοδαπών εκείνων που δεν έχουν άδεια εισόδου. Η πολιτική των «κλειστών συνόρων».

β) με την ελαχιστοποίηση των περιπτώσεων όπου επιτρέπεται η διοικητική ή η δικαστική προσβολή της αρνητικής απόφασης των αρμόδιων κρατικών οργάνων .

γ) με την απαγόρευση απέλασης
443/91 Γνωμοδότηση ΝΣΚ (Τμ.Γ)

11. Η απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας σύμφωνα με την οποία ο αλλοδαπός «δεν είναι απαραίτητο να προέρχεται κατ ευθείαν εκ της χώρας της οποίας έχει την υπηκοότητα, αρκούντος ότι ευρίσκεται εκτός αυτής συνεπεία δεδικαιολογημένου φόβου διώξεως».

12. Η αρχή της μη επαναπροώθησης (non-refoulement) σύμφωνα με την οποία απαγορεύεται η παράδοση ή η απέλαση ή η επαναπροώθηση πρόσφυγα σε χώρα στην οποία απειλείται η ζωή του ή η ελευθερία του λόγω των θρησκευτικών, πολιτικών ή κοινωνικών πεποιθήσεων του ή λόγω εθνικότητας, φυλής ή κοινωνικής τάξης. Παραδείγματα από την διεθνή πρακτική.

13. Η Εθνική Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου με την Απόφασή της (31.1.2002) εκφράζει την ανησυχία της για ποικίλα θέματα σχετικά με την προστασία προσφύγων και αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα. Παρουσίαση πρόσφατων υποθέσεων όπου η διαδικασία παροχής ασύλου υπήρξε πλημμελής.

14. Προτάσεις από την Εθνική Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου για την αναδιάρθρωση και τον εκσυγχρονισμό του νομικού και πρακτικού πλαισίου προστασίας προσφύγων και αιτούντων άσυλο.

15. Συμπέρασμα

16. Γενική Βιβλιογραφία

17. Νομολογία

1. Άρθρο 5 παρ. 2 εδ. β΄

Το άρθρο 5 παρ. 2 εδ.β΄ όπου «απαγορεύεται η έκδοση αλλοδαπού που διώκεται για την δράση του υπέρ της ελευθερίας» έχει αποδειχθεί ζωτικής σημασίας για πολλά άτομα τα οποία ζητούν άσυλο στον ελληνικό χώρο και εκφράζει την αρχή της διεθνούς αλληλεγγύης στα θέματα της προσωπικής ελευθερίας.

Ο συντακτικός νομοθέτης μετά την τραγική πολιτική εμπειρία που βίωσε η Ελλάδα κατά την διάρκεια της επταετίας 1967-1974 έκρινε την διαφύλαξη της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας του ανθρώπου πρωταρχικής σημασίας και μάλιστα όρισε ως υποχρέωση της Πολιτείας τον σεβασμό και την προστασία της αξίας του ανθρώπου. Απόρροια αυτής της υποχρέωσης είναι η νομοθετική κατοχύρωση του πολιτικού ασύλου που για πρώτη φορά συναντάται στο σύνταγμα του 1975/86 με την διάταξη 5 παρ.2 εδ. β΄ όπου «απαγορεύεται η έκδοση αλλοδαπού που διώκεται για την δράση του υπέρ της ελευθερίας ».Στο άρθρο 21 του συντάγματος της Τροιζήνας εντοπίζεται ο συγκεκριμένος θεσμός σε εμβρυακή ακόμα κατάσταση «Εις την Ελληνική επικράτειαν, ούτε πωλείται ούτε αγοράζεται άνθρωπος .Αργυρώνητος δε ή δούλος παντός γένους και πάσης θρησκείας, καθώς πατήσει το Ελληνικόν Έδαφος ,είναι ελεύθερος και από το δεσπότην αυτού ακαταζήτητος».

Η προστασία που παρέχεται μέσω του πολιτικού ασύλου αποτελεί μια εξαίρεση από το γενικό κανόνα της έκδοσης των εγκληματιών .Ο αλλοδαπός ο οποίος συγκρούστηκε με την έννομη τάξη της χώρας του, επικαλείται την πολιτική ελευθερία για να νομιμοποιήσει την παραμονή του σε μια ξένη χώρα. Οι πολιτικές ανακατατάξεις του περασμένου αιώνα οδήγησαν στην προσπάθεια δημιουργίας ενός νομοθετικού πλαισίου προστασίας των προσφύγων στην Ευρώπη αλλά και παγκοσμίως. Κατά την διάρκεια του εθνικοσοσιαλιστικού καθεστώτος 800.000 Γερμανοί είχαν ζητήσει και ανεύρει πολιτικό άσυλο σε χώρες της Ευρώπης και στις ΗΠΑ ,γεγονός που οδήγησε –ίσως και λόγω ηθικής υποχρέωσης-την Ο.Δ. της Γερμανίας να προβλέψει για ανάλογη προστασία, ορίζοντας ότι οι πολιτικοί φυγάδες ‘έχουν δικαίωμα ασύλου στην Ομοσπονδιακή Γερμανία(άρθρο. 16 παρ. 2).Στο Ιταλικό Σύνταγμα (άρθρο. 10 παρ.3) ορίζεται :«ο αλλοδαπός ο οποίος εμποδίζεται από την χώρα του να ασκήσει ενεργά τις δημοκρατικές ελευθερίες που εγγυάται το Ιταλικό Σύνταγμα, έχει δικαίωμα ασύλου στο έδαφος της Δημοκρατίας, υπό τους όρους του νόμου.»Ανάλογες διατάξεις συναντούνται και στο Γαλλικό και στο Πορτογαλικό σύνταγμα.

2. ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Σε επίπεδο διεθνούς νομοθεσίας:

- Το δικαίωμα του ασύλου περιλαμβάνεται στο άρθρο 14 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του 1948¹ «κάθε άτομο που καταδιώκεται έχει δικαίωμα να ζητά άσυλο και να του παρέχεται άσυλο σε άλλες χώρες».
- Η Σύμβαση της Γενεύης του 1951 περί του καθεστώτος των προσφύγων² είναι το σημαντικότερο νομοθετικό κείμενο, το οποίο συμπληρώνεται από το Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης του 1967.
- Το άρθρο 3 της Ευρωπαϊκής σύμβασης για την έκδοση αλλοδαπού που υπογράφηκε στο Παρίσι το 1957 «Δεν χωρεί έκδοσις αλλοδαπού εάν η αξιόποινος πράξις, δι'ην αιτείται η έκδοσις, θεωρείται υπό του ετέρου μέρους ,ως πολιτική τοιαύτην ή ως πράξις συναφής προς τοιαύτην παράβασιν.»

Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης :

- Η σύμβαση του Δουβλίνου του 1990 «Περί καθορισμού του Κράτους του οποίου είναι υπεύθυνο για την εξέταση αιτήσεως παροχής ασύλου ,η οποία υποβάλλεται σε ένα από τα κράτη μέλη των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων»
Σημαντικό στοιχείο αυτής της σύμβασης είναι ότι η αρνητική απάντηση ενός κράτους μέλους ισχύει για όλα τα συμβαλλόμενα μέρη.
- Η σύμβαση του Schengen του 1985 και η συμπληρωματικής της το 1990(σχετικά με την προοδευτική «κατάργηση των ελέγχων στα κοινά σύνορα»)στο 7^ο κεφάλαιο της οποίας καταγράφονται αναλυτικά οι προϋποθέσεις και οι διαδικασίες απονομής ασύλου.³
- Άρθρα σχετικά με το θέμα περιέχει και η συνθήκη του Μάαστριχ του 1991,Κ1,Κ3,100Γ⁴
- Οι διμερείς συμβάσεις που έχει υπογράψει η Ελλάδα και στις οποίες συμπεριλαμβάνονται διατάξεις που απαγορεύουν την έκδοση εγκληματιών⁵

¹ Βλ. σχετικά «Διεθνείς Συμβάσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα»,έκδοση της Εθνικής Τράπεζας,1982,σελ.23

² Βλ. σχετικά «Συλλογή συμβάσεων και κειμένων διεθνούς δικαίου ,αναφορικά με τους πρόσφυγες» έκδοση του Γραφείου του Διεθνούς τμήματος προστασίας της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους πρόσφυγες, 1996,σελ 10 και 41 επ.

³ Βλ. σχετικά ΚνοΒ 1997,1268

⁴ Βλ. σχετικά «Η συνθήκη του Μάαστριχ»,του Παντείου Πανεπιστημίου, εκδόσεις Ι.Σιδέρης ,1993,σελ. 325 υπό τον τίτλο «Η συνεργασία των Κρατών μελών της Ε.Ε. στους τομείς της Δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων» Π.Ν.Στάγκος

3. Σχετικά με το αν μπορεί να συναχθεί από το άρθρο 5 παρ.2 εδ. β' ατομικό δικαίωμα του αλλοδαπού για χορήγηση σε αυτόν πολιτικού ασύλου οι απόψεις δίστανται:

α) Η κρατούσα άποψη θεωρεί ότι δεν γεννάται ούτε κατοχυρώνεται αντίστοιχο ατομικό δικαίωμα του αλλοδαπού στο πολιτικό άσυλο.⁶ Δηλαδή το δικαίωμα ,η δυνατότητα ενός κράτους να παρέχει σε αλλοδαπούς πολιτικό άσυλο, δεν θεμελιώνει αντίστοιχο δικαίωμα για απόλαυση πολιτικού ασύλου. Παρότι η παροχή πολιτικού ασύλου τα τελευταία χρόνια συνιστά σύνηθες φαινόμενο ,το άσυλο δεν αποτελεί ούτε κανόνα του διεθνούς εθιμικού δικαίου ούτε «γενική αρχή δικαίου αναγνωρισμένη από τα πολιτισμένα κράτη»(άρθρο 38 του καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης)⁷.

Σύμφωνα με τον Α.Μπρεδήμα⁸ η διάταξη άρθρο 5 παρ.2 εδ. β' δεν κατοχυρώνει το δικαίωμα ασύλου στη χώρα άλλ' αναφέρεται αποκλειστικώς στην απαγόρευση έκδοσης του αλλοδαπού αγωνιστή. Αυτό προκύπτει όχι μόνο από την διατύπωση του ίδιου του κειμένου ,αλλά και από τις προπαρασκευαστικές εργασίες για τη σύνταξη της εν λόγω διάταξης, όπου πρόταση της αντιπολίτευσης για την καθιέρωση ενός «δικαιώματος ασύλου του αλλοδαπού»απορρίφθηκε από την πλειοψηφία της Βουλής. Η γνώμη αυτή έχει γίνει ομόφωνα δεκτή και από την ελληνική θεωρία. Αν και ο Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών έχει διατυπώσει την άποψη ,με την ευκαιρία απέλασης Τούρκου πολιτικού πρόσφυγα, ότι η απέλαση αυτή έρχεται σε αντίθεση με το κατοχυρωμένο δικαίωμα της προστασίας των πολιτικών προσφύγων που αγωνίζονται για την ελευθερία και την δημοκρατία.

Ιδιαίτερα δε η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το εδαφικό άσυλο(1977)έδειξε ότι η χορήγηση ασύλου για τη μεγάλη πλειοψηφία των κρατών παραμένει κυριαρχικό τους δικαίωμα. Τόσο η Οικουμενική Διακήρυξη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ,όσο και η Διακήρυξη 2312/XXII της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών για το εδαφικό άσυλο είναι κείμενα μη δεσμευτικά, τόσο δε η μια όσο και η άλλη κάθε άλλο παρά ανατρέπουν την αποκλειστική αρμοδιότητα των κρατών στο θέμα του ασύλου. Το δικαίωμα του Κράτους να παράσχει πολιτικό άσυλο

---

⁵ βλ. λ.χ. άρθρο 6 της σύμβασης των Αθηνών του 1907 μεταξύ Ελλάδας και Γερμανίας, άρθρο 6 της σύμβασης περί αμοιβαίας έκδοσης εγκληματιών μεταξύ Ελλάδας και Μεγάλης Βρετανίας, άρθρο 3 της σύμβασης μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ.

⁶ Θ.θ.Κονταξής ΠοινΔικ 2/1999(ΕΤΟΣ 2^ο) Η έννοια του πρόσφυγα και το πολιτικό άσυλο σελ.154

⁷ Βλ.σχετικά Δ.Ζωγραφοπούλου κ.λπ.,ό.π.,σελ.467

⁸ Α.Μπρεδήμα «Η αρχή του non-refoulement .Θεωρητικές όψεις και Ελληνική πρακτική» ΝοΒ1990,σελ.563

προϋποθέτει μόνον τη φυσική άσκηση της εδαφικής κυριαρχίας και δεν απαιτεί περαιτέρω αιτιολογία⁹.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα η πολιτική της Ελλάδας. Το 1989 δύο Τούρκοι πρόσφυγες που είχαν καταφύγει στη Συρία ,έφθασαν διαδοχικά, χρησιμοποιώντας πλαστά διαβατήρια, στο αεροδρόμιο του Ελληνικού και ζήτησαν άσυλο .Οι Ελληνικές αρχές κράτησαν τον ένα, στον οποίο χορήγησαν άσυλο, για λόγους γενικότερης πολιτικής και επανοπροώθησαν τον άλλο, για να ανακόψουν τυχόν κύμα προσφύγων μέσω Συρίας.

β) Την αντίθετη άποψη υποστηρίζουν ο Δ. Τσάτσος¹⁰ ο οποίος χαρακτήρισε την διατύπωση του άρθρου 5 παρ. 2 εδ. β' ως «ατυχή».Ατυχής διότι ενώ τα μέλη της ελληνικής Βουλής είχαν προφανώς την πολιτική βούληση το 1975 να περιλάβουν στο ελληνικό Σύνταγμα το δικαίωμα εδαφικού ασύλου, αυτό όχι μόνο δεν ενσαρκώθηκε στο γράμμα το ελληνικού Θεμελιώδους Νόμου αλλά συνεμίχθη και απορροφήθηκε από μια διάταξη που αναφέρεται αποκλειστικά στη διαδικασία έκδοσης αλλοδαπού. Η ανωτέρω συνταγματική διάταξη έχει ενεργοποιηθεί στην εσωτερική έννομη τάξη μέσω του άρθρου 438 ΚΠΔ.

Επίσης ο Α.Ν.Λοβέρδος¹¹ υποστηρίζει την ύπαρξη ατομικού δικαιώματος ασύλου στο ελληνικό σύνταγμα με μια σειρά επιχειρημάτων, όπως π.χ.:η δυνατότητα του αλλοδαπού να ασκήσει κατά της αρνητικής εκτελεστής πράξης του Υπουργού Δημόσιας Τάξης το ένδικο μέσο της αίτησης ακύρωσης , η προστασία του δικαιώματος ασύλου από τον κοινό νομοθέτη ,η ερμηνεία κυρίως της βούλησης του Συνταγματικού νομοθέτη,η διατύπωση της υπ' αριθμ. 5401/1-166958 Υπουργικής Απόφασης.

1.Με την Υ.Α 5401/1-166958 η ελληνική Πολιτεία παρέχει το δικαίωμα του πολιτικού ασύλου στον αλλοδαπό που πληρεί τις προϋποθέσεις για την απόκτηση του status του πολιτικού πρόσφυγα. Οι σκέψεις που θεμελιώνουν την παραπάνω θέση είναι οι ακόλουθες:

α) Η διαδικασία αναγνώρισης στον αλλοδαπό της ιδιότητας του πολιτικού πρόσφυγα, που αποτελεί την προϋπόθεση χορήγησης πολιτικού ασύλου, εκκινεί από τη στιγμή που ενημερώνεται ο εκπρόσωπος του Έπατου Αρμοστή για την αίτηση του αλλοδαπού. Η εκκίνηση της διαδικασίας αυτής, σύμφωνα με τη διατύπωση του άρθρου 1 της Υ.Α., δεν ανήκει στη διακριτική ευχέρεια των οργάνων της

⁹ όπως τονίζεται από το Διεθνές Δικαστήριο στην Asylum Case,1950,I.C.J. 266 σελ.274

¹⁰ Δ.Τσάτσος «Συνταγματικό Δίκαιο,τ.Γ' Θεμελιώδη Δικαιώματα» εκδόσεις Α.Σάκκουλα ,1988,σελ.167 επ.

¹¹ Α.Λοβέρδος «η συνταγματική κατοχύρωση του πολιτικού ασύλου.Συμβολή στην ερμηνεία άρθρο 5 παρ.2 εδ.β' του Σ.1975/86» ΝοΒ 1988,σελ.167 επ.

ελληνικής Πολιτείας αλλά αποτελεί υποχρέωσή τους (...αι αρμόδιαι αρχαί οφείλουν να ανακοινώσουν τούτο .....»). Θεσπίζεται λοιπόν εδώ η υποχρέωση της ελληνικής Πολιτείας, εφόσον συντρέχουν οι νόμιμες προϋποθέσεις, να ανταποκριθεί και να ικανοποιήσει το δικαίωμα του αλλοδαπού που ζητάει πολιτικό άσυλο.-

β) Στην ίδια Υ.Α. προβλέπονται και μία σειρά από εγγυήσεις με τις οποίες διασφαλίζεται η άσκηση του σχετικού δικαιώματος. Πιο συγκεκριμένα: αα) Στη συμβουλευτική επιτροπή του υπουργείου Δημόσιας Τάξης, εκτός από έναν ανώτερο διπλωματικό υπάλληλο του υπουργείου Εξωτερικών και από έναν ανώτερο αξιωματικό των σωμάτων ασφαλείας, μετέχει και δικαστής (πάρεδρος του ΣτΕ, άρθρο 4 παρ.1 της Υ.Α.), ββ) Στη διαδικασία ενώπιον της συμβουλευτικής επιτροπής μπορεί να παρίσταται ο αλλοδαπός με δικαίωμα υποβολής υπομνημάτων (άρθρο 4 παρ.2 της Υ.Α.), γγ) Στη διαδικασία, τέλος, αυτή μπορεί επίσης να παρίσταται και ο εκπρόσωπος του Έπατου Αρμοστή και να εκθέτει προφορικά ή εγγράφως τις απόψεις του (άρθρο 4 παρ.3 της Υ.Α.).

2) Μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας που προβλέπεται από την Υ.Α.. 5401/1-166958 και σε περίπτωση που η τελική απόφαση του υπουργού Δημόσιας Τάξης είναι αρνητική, ο αλλοδαπός μπορεί να ασκήσει κατά της εκτελεστής πράξης του υπουργού το ένδικο μέσο της αίτησης ακυρώσεως. Επομένως, τόσο η υποχρέωση των αρμοδίων οργάνων να κινήσουν τη διαδικασία αναγνώρισης της ιδιότητας του πολιτικού πρόσφυγα στον αλλοδαπό και η πλήρης εγγυήσεων διαδικασία εξέτασης της αίτησης (αίτηση θεραπείας, συμβουλευτική επιτροπή, δυνατότητα παράστασης και υποβολής υπομνημάτων, παράσταση αντιπροσώπου του Έπατου Αρμοστή) όσο και η παροχή δικαστικής προστασίας (ο αλλοδαπός μπορεί να προσβάλλει με το ένδικο μέσο της αίτησης ακυρώσεως την εκτελεστή πράξη της διοίκησης) αποτελούν τις διασφαλίσεις του δικαιώματος του πολιτικού ασύλου που αναγνωρίζει η ελληνική έννομη τάξη σε επίπεδο κοινού δικαίου στον αλλοδαπό.

4. Το Σύνταγμα απαγορεύει την έκδοση αλλοδαπού ,διωκομένου για την δράση του υπέρ της ελευθερίας. Προϋποθέσεις της απαγορεύσεως είναι οι εξής:

α) να πρόκειται για αλλοδαπό, συμπεριλαμβανομένου του ανιθαγενούς, γιατί αλλιώς το κράτος που ζητεί την έκδοση υπηκόου του θα μπορούσε να παρακάμψει την συνταγματική απαγόρευση αφαιρώντας την ιθαγένεια. Το σύνταγμα δεν απαγορεύει ρητώς την έκδοση ημεδαπών, αν και ο Κώδικας Ποινικής Δικονομίας απαγορεύει την έκδοση «εάν ο εκζητούμενος είναι ημεδαπός κατά τον χρόνο της εκτελέσεως της πράξεως.» Η έκδοση ημεδαπού δεν συμβιβάζεται όμως με την κατοχύρωση της ελευθερίας εισόδου, παραμονής και εξόδου κάθε

Έλληνα, με ορισμένες εξαιρέσεις στις οποίες δεν ανήκει η έκδοση ημεδαπού.

β) Να διώκεται ο αλλοδαπός στην χώρα που ζητεί την έκδοση(και που δεν χρειάζεται να είναι η χώρα της οποίας ο αλλοδαπός έχει την υπηκοότητα). Δεν προϋποτίθεται καταδίκη, απαιτείται όμως να έχει αρχίσει η δίωξή του.

5. Όμως τι σημαίνει ο όρος δράση υπέρ της ελευθερίας;

«Δράση» είναι η οποιαδήποτε δραστηριότητα από την έκφραση γνώμης ως την ένοπλη αντίσταση. Οι αλλοδαποί καταφεύγουν στην Ελλάδα ζητώντας πολιτικό άσυλο, όχι όμως αφηρημένα, αλλά ακριβώς για το ότι διώκονται από ορισμένη χώρα για δράση που ανέπτυξαν σ' αυτήν προσπαθώντας να ανατρέψουν το εκεί ισχύον ανελεύθερο καθεστώς. Δηλαδή η δράση τους πρέπει να συνδέεται με την κατάλυση πολιτικής εξουσίας που δεν έχει δημοκρατική νομιμοποίηση. Έτσι το Σύνταγμα δεν καλύπτει π.χ. τον διωκόμενο για απόπειρα ανατροπής του δημοκρατικού πολιτεύματος ορισμένης χώρας, αφού μια τέτοια πράξη προφανώς δεν μπορεί να θεωρηθεί σαν δράση «υπέρ της ελευθερίας».

Η ελληνική θεωρία έχει τονίσει ότι η λέξη «ελευθερία» πρέπει να ερμηνεύεται σύμφωνα με το πνεύμα του ελληνικού συνταγματικού πλαισίου. Κατά συνέπεια, δράση ατόμων που διώκονται στη χώρα τους εξ αιτίας της δράσης τους υπέρ της προάσπισης ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων όπως αυτά που έχει διασφαλίσει το ελληνικό Σύνταγμα θα πρέπει κατ' αρχήν να θεωρείται ως δράση υπέρ της ελευθερίας κατά τη συνταγματική διατύπωση. Ο αλλοδαπός προστατεύεται έστω και αν η δράση του είχε και εγκληματικό αποτέλεσμα(σύνθετο πολιτικό έγκλημα), διότι θα κριθεί σύμφωνα με το εάν το συγκεκριμένο έγκλημα που διέπραξε είναι απλή και μερική εκδήλωση μιας συνολικής υπέρ της ελευθερίας συμπεριφοράς.

6. Η αξιολόγηση από το δικαστή των πράξεων του αλλοδαπού ως δράση υπέρ της ελευθερίας εμπεριέχει τον κίνδυνο ανάμειξης του στο πεδίο της εξωτερικής πολιτικής. Ο δικαστής με την κρίση του σχετικά με την δράση υπέρ της ελευθερίας καλείται να αξιολογήσει τις πολιτικές συγκρούσεις που συντελούνται στα πλαίσια ενός άλλου κράτους. Η κρίση του αυτό τον τρόπο συντελεί εμμέσως στην διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής της χώρας και περιπλέκει τις σχέσεις της Πολιτείας με τα άλλα κράτη.

Η επίσημη γνώμη του υπουργείου εξωτερικών ή της διαπιστευμένης αρχής στην χώρα από την οποία ο αλλοδαπός διέφυγε, για την πολιτική κατάσταση μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως ερμηνευτικό

βοήθημα .αλλά ο δικαστής δεν απαλλάσσεται από της δυσχέρειες που έχει η συγκεκριμένη αρμοδιότητα διότι με τις αποφάσεις του οφείλει να εκφράσει το κοινωνική αντίληψη για το τι είναι σωστό και δίκαιο για το τι είναι τελικά αγώνας υπέρ της ελευθερίας ,χωρίς να είναι υποχρεωμένος να ταυτιστεί με τις εκτιμήσεις της αρμόδιας για την εξωτερική πολιτική εκτελεστικής εξουσίας.

Πρόσφατο παράδειγμα τέτοιας αναταραχής υπήρξε η περίπτωση του Εθνικού Απελευθερωτικού Μετώπου του Κουρδιστάν Αμπντουλάχ Οτσαλάν, ο οποίος αναζήτησε άσυλο στην Ελλάδα, αφού προηγουμένως είχε γίνει αποδέκτης αρνητικών απαντήσεων για παροχή ασύλου από τέσσερις χώρες στις οποίες είχε καταφύγει ανάμεσά τους και η Ιταλία.

Μια άλλη παρόμοια περίπτωση είναι η υπόθεση του γερμανού υπηκόου R.Pohle .Τόσο το Εφετείο Αθηνών ¹²όσο και ο Άρειος Πάγος ¹³στην υπόθεση έκδοσης του γερμανού υπηκόου δεν εφήρμοσαν το άρθρο 5 παρ.2 εδ.β' του Συντάγματος ,αλλά την υπόλοιπη κοινή νομοθεσία περί έκδοσης, ίσως επειδή συναισθάνθηκαν τη δύσκολη θέση τους τους ενόψει των σχέσεων της Ελλάδας με την Ο.Δ. της Γερμανίας. αρκέσθηκαν στην προσπάθεια προσδιορισμού της έννοιας του πολιτικού εγκλήματος.

Και επιλέγοντας διαφορετικές θεωρίες αξιολόγησαν επιλέγοντας διαφορετικές θεωρίες αξιολόγησαν τα εγκλήματα του R.Pohle .Περίεργο πάντως είναι ότι και σε άλλες περιπτώσεις έκδοσης, μικρότερης πολιτικής έντασης και σημασίας, ο έλληνας δικαστής συνεχίζει όχι μόνο να παραμερίζει ,αλλά και να μην επικαλείται απλώς το άρθρο 5 παρ. 2 εδ. β' του Συντάγματος.¹⁴

7. Εδώ θα πρέπει να τονισθεί η ποιοτική αντιδιαστολή ανάμεσα σε δράση για την ελευθερία και σε τρομοκρατική δράση. Το έγκλημα της τρομοκρατίας είναι διεθνές και για την καταπολέμηση του απαιτείται η συνεργασία μεταξύ των κρατών. Η τρομοκρατική ενέργεια δεν μπορεί ποτέ να αποτελέσει εμπόδιο για την έκδοση. Με την συνυπογραφή και κύρωση της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως¹⁵ για την καταστολή της τρομοκρατίας της 27 Ιανουαρίου 1977 η χώρα μας συνέπραξε στην ομόφωνη διακήρυξη ότι οι τρομοκρατικές ενέργειες δεν θεωρούνται πολιτικό έγκλημα. Σύμφωνα με αυτή την σύμβαση τα κράτη –μέλη θεωρώντας ότι σκοπός του Συμβουλίου της Ευρώπης είναι η επίτευξη της μεγαλύτερης δυνατής ενότητας μεταξύ των μελών του,

¹² απόφαση 12,13/1976

¹³ απόφαση 809/1976 βλ. ΠοινΧρ 1976.659 κ.επ και ΠοινΧρ 1977.317 κ.επ.αντιστοιχως.

¹⁴ Σε καμία από τις επόμενες αποφάσεις δεν έγινε χρήση του άρθρου 5 παρ.2 εδ. β' ΑΠ 761/75 ΠοινΧρ 1976.150 ΑΠ 770/ΠοινΧρ 1980.860-861 και ΑΠ 1337/83 ΠοινΧρ 1984.277

¹⁵ Νόμος 1789/1988 (ΕτΚ Α',φ.133)

συνειδητοποιώντας την αυξανόμενη ανησυχία από τον πολλαπλασιασμό των πράξεων της τρομοκρατίας, επιθυμώντας να ληφθούν αποτελεσματικά μέτρα προκειμένου οι δράστες τέτοιων πράξεων να μη διαφεύγουν τη δίωξη και τιμωρία .έχοντας την πεποίθηση ότι η έκδοση είναι ένα ιδιαίτερο αποτελεσματικό μέσο για την επίτευξη αυτού του σκοπού, αποφασίζουν τα ακόλουθα:

Άρθρο 1¹⁶

Για τις ανάγκες της έκδοσης μεταξύ των συμβαλλομένων κρατών, κανένα από τα κατωτέρω αναφερόμενα εγκλήματα δε θα θεωρείται πολιτικό ή έγκλημα συναφές προς το πολιτικό έγκλημα ή έγκλημα που εμπνέεται από πολιτικά κίνητρα :

α) τα εγκλήματα στο πεδίο εφαρμογής της σύμβασης για την καταστολή της παράνομης κατάληψης αεροσκαφών ,που υπογράφηκε στη Χάγη στις 16 Δεκεμβρίου 1970

β)τα εγκλήματα που εμπíπτουν στο πεδίο εφαρμογής της σύμβασης για την καταστολή παράνομων πράξεων που στρέφονται κατά της ασφάλειας της πολιτικής αεροπορίας ,που υπογράφηκε στο Μόντρεαλ στις 23 Σεπτεμβρίου 1971

γ) τα σοβαρά εγκλήματα που συνίστανται σε προσβολή κατά της ζωής ,της σωματικής ακεραιότητας ή της ελευθερίας διεθνώς προστατευομένων προσώπων συμπεριλαμβανομένων των διπλωματικών αντιπροσώπων,

δ) τα εγκλήματα που περιλαμβάνουν την απαγωγή την σύλληψη ομήρων την παράνομη κατακράτηση,

ε) τα εγκλήματα που περιλαμβάνουν την χρήση βομβών, χειροβομβίδων ,ρουκετών αυτόματων πυροβόλων όπλων ή επιστολές ή δέματα παγιδευμένα ,κατά το μέτρο που αυτή η χρήση συνιστά κίνδυνο προσώπων.

στ) η απόπειρα διάπραξης ενός από τα ανωτέρω εγκλήματα ή η συμμετοχή σ' αυτά τόσο ως συναυτουργού όσο και ως συνεργού προσώπου το οποίο διαπράττει ή αποπειράται να διαπράξει ένα τέτοιο έγκλημα.

---

¹⁶ Πρβλ. άρθρο 13 παρ. 3 εδ.2 ισπαν.συντ.

8. Το δικαιοϋκό πλαίσιο της απαγόρευσης έκδοσης συμπληρώνουν :

➤ το άρθρο 438 περ.γ' ΚΠΔ σύμφωνα με το οποίο «αν πρόκειται για έγκλημα που κατά τους ελληνικούς νόμους χαρακτηρίζεται πολιτικό, στρατιωτικό, φορολογικό ή του τύπου..»απαγορεύεται η έκδοση.

Το άρθρο αυτό εξειδικεύει μόνο μερικώς την συνταγματική επιταγή που προκύπτει από το άρθρο 5 παρ.2 εδ. β' αφού απλώς απαγορεύει την έκδοση αλλοδαπού για πολιτικά εγκλήματα. Ο αλλοδαπός όμως που επιχείρησε ,λ.χ. να τελέσει στη χώρα του έγκλημα αντίστοιχο με την εσχάτη προδοσία του άρθρου 134 παρ 1 του ελληνικού Ποινικού κώδικα (το κατεξοχήν πολιτικό έγκλημα δηλαδή)είναι δυνατόν, σύμφωνα με το Σύνταγμα, να εκδοθεί στο μέτρο που το δικαστήριο δεν αξιολογεί το έγκλημα του ως δράση υπέρ της ελευθερίας.

➤ το άρθρο 438 περ.ε' ΚΠΔ σύμφωνα με το οποίο «απαγορεύεται η έκδοση αν πιθανολογείται ότι εκείνος για τον οποίο ζητείται η έκδοση θα καταδιωχθεί από το κράτος στο οποίο παραδίδεται για πράξη διαφορετική από εκείνη που ζητείται η έκδοση».

Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί από τα αρμόδια όργανα επειδή μπορεί ο αλλοδαπός από την ίδια την στιγμή της αίτησης του για παροχή πολιτικού ασύλου να μεταβληθεί σε πολιτικό πρόσφυγα. Δηλαδή να εξετασθεί αν συντρέχουν τέτοιες προϋποθέσεις, ώστε να πιθανολογείται ότι και μόνη η πληροφόρηση των αρχών του κράτους προέλευσης, για την υποβολή αίτησης παροχής πολιτικού ασύλου από τον αλλοδαπό ,να αποτελέσει αφετηρία για διαφόρων ειδών διώξεις που υφίστανται οι πολιτικοί αντίπαλοι μη δημοκρατικών καθεστώτων.

Οι ανωτέρω ποινικές διατάξεις έχουν εφαρμοστεί από ανώτερα και ανώτατα ελληνικά δικαστήρια σε περιπτώσεις εκδόσεων:

Ο Άρειος Πάγος το 1983¹⁷ δέχθηκε την άποψη του Συμβουλίου Εφετών υπέρ της μη έκδοσης ενός Αιγυπτίου που σύμφωνα με το πραγματικό της υπόθεσης ήταν αντιπολιτευτικά ενεργό άτομο στην πατρίδα του και γι' αυτό το λόγο κινδύνευε να διωχθεί άμεσα από την κυβέρνηση της χώρας του. Την ίδια άποψη επίσης υποστήριξε το ίδιο δικαστήριο στην απόφασή του 2047/1985¹⁸, σχετική με την έκδοση Βουλγάρων Μουσουλμάνων (Τουρκικής καταγωγής)στη Βουλγαρία . Αξιοσημείωτες τέλος είναι οι αποφάσεις 337/1993¹⁹ και 382/1993²⁰ του Συμβουλίου Εφετών Θεσσαλονίκης οι οποίες απέρριψαν τις αιτήσεις έκδοσης στην Τουρκία Τούρκων αριστερών ακτιβιστών των οποίων,

¹⁷ ΑΠ 1338/ 1983,ΠοινΧρ 34.276

¹⁸ («International Journal of Refugee Law(IJRL)(1992)381

¹⁹ 4 Υπεράσπιση 4-1080

²⁰ ΠοινΧρ 43.711

λόγω των πολιτικών τους ιδεολογιών και δραστηριοτήτων, η σωματική ακεραιότητα θα κινδύνευε σε περίπτωση αναγκαστικής επιστροφής τους.

9. Δυνατότητες προστασίας προσφύγων σύμφωνα με συμβάσεις προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων του ΟΗΕ.

Δύο είναι τα βασικότερα κείμενα προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων του ΟΗΕ που έχουν ιδιαίτερη σημασία για τους πρόσφυγες που βρίσκονται σε μια χώρα ασύλου-υποδοχής²¹: Πρώτον, το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ) του 1966 με το Προαιρετικό Πρωτόκολλο του ίδιου έτους και αυτό του 1989 για την κατάργηση της θανατικής ποινής²² και δεύτερον, η Σύμβαση του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (ΣΒ)²³. Το άρθρο 3 (1) της ΣΒ ορίζει ότι «κανένα Κράτος Μέρος δε θα απελαύνει, δε θα επαναπροωθεί, ούτε θα εκδίδει πρόσωπο σε άλλο κράτος, όπου υπάρχουν ουσιώδεις λόγοι να πιστεύεται ότι αυτό το πρόσωπο θα κινδυνεύσει να υποστεί βασανιστήρια.» Η δεύτερη παράγραφος τονίζει ότι κατά τον καθορισμό ύπαρξης των ανωτέρω λόγων, οι αρμόδιες εθνικές αρχές θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη «όλα τα σχετικά στοιχεία, που περιλαμβάνουν, ενδεχομένως, την ύπαρξη στο κράτος (καταγωγής) για το οποίο πρόκειται ενός συνόλου συστηματικών, σοβαρών, κατάφωρων ή μαζικών παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων». Το άρθρο & του ΔΣΑΠΔ απαγορεύει, μεταξύ άλλων την υποβολή οιοδήποτε ατόμου σε «βασανιστήρια ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία». Το Διεθνές Σύμφωνο του 1966 κυρώθηκε τελικά από την Ελλάδα την 6^η Φεβρουαρίου 1997, μετά από 30 χρόνια από την υπογραφή του.

Μεγάλης σημασίας για την ελληνική νομική πρακτική είναι η ΣΒ και η σχετική νομολογία της Επιτροπής του ΟΗΕ κατά των βασανιστηρίων (UN CAT) που προβλέπεται από τη ΣΒ, ειδικά η νομολογία επί του άρθρου 3 της ΣΒ. Η Επιτροπή έχει ασχοληθεί μέχρι σήμερα με τέσσερις σημαντικές περιπτώσεις προσφύγων που αιτήθηκαν προστασίας από απέλαση στην Ελβετία, στον Καναδά και στη Σουηδία.

Η υπόθεση Mytombo²⁴ v. Switzerland (1994) αφορούσε έναν Ζαϊρινό (μη αναγνωρισμένο) πρόσφυγα του οποίου η συγκεκριμένη αποδεδειγμένα έντονη πολιτική δράση και εθνική προέλευση

²¹ Βλ. Ν. Σιταρόπουλος. Η νομική προστασία των προσφύγων αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα ΝοB 45:910

²² Ν. 2462/1997, ΦΕΚ Α' 25, 26.02.97. Βλ. σχετικό άρθρο Κ. Μπέη. Όταν η κοινωνική συνείδηση αγνοεί το Δίκαιο, «Ελευθεροτυπία» 19.3.97 σ.9 Βλ. κείμενο σε Υπ. Αρμοστ. ΟΗΕ Προσφ, Συλλογή συμβάσεων και κειμένων διεθνούς δικαίου αναφορικά με τους πρόσφυγες και τους εκτοπισμένους πληθυσμούς (Συλλογή) 1, Αθήνα, 1996, σ.153

²³ Κυρώθηκε με το ν. 1972 της 1/3.6.88 (ΦΕΚ Α' 116)

²⁴ 15 HRLJ (1994) 164

καθιστούσαν απαγορευτική την απέλασή του στο Ζαΐρ ,μια χώρα αναγνωρισμένη από την Επιτροπή ως χαρακτηριστική μαζικών παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τα αποδεικτικά στοιχεία του συγκεκριμένου αιτούντος έπεισαν την UN CAT ότι η κράτηση και ο βασανισμός του αιτούντος αποτελούσαν ένα «προβλέψιμο και αναπόφευκτο αποτέλεσμα»της απέλασης του στο Ζαΐρ.

Η υπόθεση Khan²⁵ v, Canada (1994)αφορούσε έναν Πακιστανό εθνικότητας Κασμίρ, μη αναγνωρισμένο , και πάλι, πρόσφυγα στο Καναδά. Ο αιτών ήταν αποδεδειγμένα ενεργοποιημένος σε πολιτικές ομάδες διωκόμενος από την κυβέρνηση της χώρας του. Η Επιτροπή δέχτηκε την αίτηση βάσει των αποδεικτικών στοιχείων που αφορούσαν κυρίως τη διαδομένη πρακτική βασανιστηρίων πολιτικών αντιπάλων από τις αρχές του Πακιστάν και επίσης βάσει του γεγονότος ότι μια απέλαση ή επαναπροώθηση στη χώρα αυτή θα τον απέκοπτε από οποιαδήποτε πρόσβαση σε διεθνή νομικά fora Προστασίας όπως είναι η UN CAT.

Παρόμοιο ήταν το νομικό σκεπτικό της Επιτροπής και στην υπόθεση Ismail Alan²⁶ v. Switzerland (1996), υπόθεση ενός Τούρκου Κουρδικής καταγωγής, μη αναγνωρισμένου πρόσφυγα στην Ελβετία. Βασικά αποδεικτικά στοιχεία υπέρ του αιτούντος υπήρξαν η εθνικότητά του, η πολιτική διωκόμενη δράση του, η κράτηση και η εξορία του στην Τουρκία. Καταλυτικό αποδεικτικό ρόλο έπαιξε η συστηματική χρήση βασανιστηρίων στη χώρα καταγωγής , όπως αυτή είχε στοιχειοθετηθεί από την ίδια την UN CAT σε έρευνά της που είχε πραγματοποιήσει βάσει του άρθρου 20 της ΣΗ. Σημειωτέον ότι, εν προκειμένω το γεγονός ότι η Τουρκία είχε κυρώσει τη ΣΒ και αποδεχθεί το δικαίωμα ατομικής προσφυγής στην Επιτροπή της ΣΒ (άρθρο 22) δεν θεωρήθηκε, ως «επαρκής εγγύηση για την ασφάλεια του αιτούντος» σε περίπτωση βίαιης επιστροφής του.

Τέλος ,στην πιο πρόσφατη υπόθεση Tala²⁷ n. Sweden (1996),ο αιτών, Ιρανός στην εθνικότητα ,είχε ανεπιτυχώς ζητήσει στη Σουηδία αναγνώριση της προσφυγικής του ιδιότητας βάσει της πολιτικής του δράσης στη Λαϊκή Οργάνωση Μουτζαχεντίν του Ιράν (PMOI) και της δίωξης, κακομεταχείρισης και βασανισμών που είχε ο ίδιος υποστεί από τις κρατικές αρχές. Η Επιτροπή του ΟΗΕ κατά των βασανιστηρίων δέχθηκε κατ ουσία την εν λόγω προσφυγή κατά της Σουηδίας ,δεχόμενη την πραγματική ύπαρξη κινδύνου για τον αιτούντα ,βάσει των συγκεκριμένων προσωπικών στοιχείων αλλά λόγω της πραγματικής ,στοιχειοθετημένης από τον ίδιο τον ΟΗΕ συνέχισης σοβαρών παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη χώρα προέλευσης.

---

²⁵ 15 HRLJ (1994) 426

²⁶ 8 IJRL (1996) 440

²⁷ Tala v.Sweden, 15.11.96, UN CAT,UN Doc. CAT/C/17/D/43/1996 6 December 1996

10 . Τις τελευταίες δεκαετίες έχει παρατηρηθεί το φαινόμενο της κατάχρησης του δικαιώματος του πολιτικού πρόσφυγα από τους λεγόμενους οικονομικούς πρόσφυγες που οδήγησε σε μια αναθεώρηση της πρακτικής της διοίκησης, με νέα κατεύθυνση όχι βέβαια την αποδυνάμωση της προστασίας του πολιτικού πρόσφυγα ή την κατάργηση του πολιτικού ασύλου, αλλά τον περιορισμό της χορήγησης του. Ο περιορισμός αυτός συνίσταται στη μείωση των δυνατοτήτων ενεργοποίησης της διαδικασίας χορήγησης του πολιτικού ασύλου, που συντελείται :

α)με την απαγόρευση εισόδου στη χώρα των αλλοδαπών εκείνων που δεν έχουν άδεια εισόδου(visa)και συνήθως οι πολιτικοί φυγάδες δεν έχουν. Το μέτρο αυτό εξυπηρετεί την πολιτική των «κλειστών συνόρων» αφού αφενός καμία διεθνής υπηρεσία δεν καταφέρνει να συγκεντρώσει στατιστικά στοιχεία για τον αριθμό των αλλοδαπών στους οποίους δεν παρέχεται άδεια εισόδου και από τους οποίους δεν παραλαμβάνονται αιτήσεις παροχής ασύλου, αλλά και αφετέρου γιατί στα περισσότερα κράτη μέλη των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων δεν υπάρχει ειδική νομοθεσία που να επιβάλλει την χορήγηση άδειας εισόδου στους αλλοδαπούς που δηλώνουν ότι υφίστανται διώξεις στη χώρα από την οποία διέφυγαν .

β)Με την ελαχιστοποίηση των περιπτώσεων όπου επιτρέπεται η διοικητική ή και η δικαστική προσβολή της αρνητικής απόφασης των αρμοδίων κρατικών οργάνων.

Οι διατάξεις που περιέχονται στο άρθρο 25 (2) του ν.1975/1991 προβλέπουν την «κατά προτεραιότητα και ταχύρυθμη» διαδικασία εξέτασης αιτημάτων αναγνώρισης προσφυγικής ιδιότητας όταν η αίτηση ασύλου είναι «προδήλως αβάσιμη, οι δε περί διώξεων ισχυρισμοί του αιτούντος είναι σαφώς ανυπόστατοι, δόλιοι ή καταχρηστικοί των διαδικασιών του ασύλου»

γ)με την απαγόρευση απέλασης. Η απέλαση είναι το μέτρο εκείνο με το οποίο ο ανεπιθύμητος αλλοδαπός υποχρεούται ,μετά από δικαστική απόφαση ή επιβολή ατομικού διοικητικού μέτρου ,να εγκαταλείψει ,ισόβια ή πρόσκαιρα ,τη χώρα στην οποία έχει καταφύγει. Η δικαστική απέλαση αποτελεί μέτρο ασφαλείας ,το οποίο επιβάλλεται από τον ποινικό δικαστή σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 74 παρ 1 και 2 του Ποινικού κώδικα, καθώς και αντίστοιχες ειδικών ποινικών νόμων .Η δε διοικητική απέλαση (όπως θεσπίζεται στις διατάξεις των άρθρων 14,23

κλπ. Του ν.4310/1929.που τροποποιήθηκε από το ν.5405/1932) αποτελεί αφενός ατομικό διοικητικό μέτρο περιοριστικό της ελευθερίας που υπόκειται στο ένδικο μέσο της αίτησης ακυρώσεως και αφετέρου σε ορισμένες περιπτώσεις κυβερνητική πράξη , η οποία α) ανάγεται στη διαχείριση της πολιτικής εξουσίας, β)συνεπάγεται την απομάκρυνση του αλλοδαπού για λόγους δημοσίου ή κοινωνικού συμφέροντος και γ)δεν υπόκειται σε αίτηση ακυρώσεως.

443/91 Γνωμοδότηση Νομικού Συμβουλίου του Κράτους(Τμ. Γ)

Αλλοδαποί. Άσυλο. Απέλαση.

Προεδρεύων:ΣΤ.Κωσταρόπουλος,Αντιπρόεδρος

Εισηγητής: Ρ.Αντωνακόπουλος, Νομικός Σύμβουλος

Δεν εξετάζονται αιτήσεις χορηγήσεως πολιτικού ασύλου υποβαλλόμενες υπό αλλοδαπών, εισελθόντων λάθρα στην χώρα ,που υποβάλλονται μετά καταδίκη από ποινικό δικαστήριο και την επιβολή ποινής απελάσεως. Το αυτό ισχύει και όταν η απέλαση διατάσσεται διοικητικώς .Η Υπηρεσία μπορεί να επαναπροωθήσει αλλοδαπό στην χώρα του .όταν κρίνει ότι δεν συντρέχει λόγος διώξεως του εκεί.

11. Η απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας σύμφωνα με την οποία ο αλλοδαπός «δεν είναι απαραίτητο να προέρχεται κατ ευθείαν εκ της χώρας της οποίας έχει την υπηκοότητα, αρκούντος ότι ευρίσκεται εκτός αυτής συνεπεία δεδικαιολογημένου φόβου διώξεως».

Η διάταξη αυτή βρίσκεται σε απόλυτη αρμονία με το πνεύμα της Σύμβασης του Δουβλίνου του 1990²⁸. Η απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας ²⁹στην περίπτωση ενός Τούρκου υπηκόου κουρδικής καταγωγής που διέμενε από το 1979 στη Δυτική Γερμανία όπου και ζητούσε ματαίως πολιτικό άσυλο. Στη συνέχεια ήλθε στην Ελλάδα ,όπου και ζήτησε (α) να αναγνωριστεί ως πρόσφυγας κατά τη σύμβαση της Γενεύης και (β) άσυλο. Ο Υπουργός Δημόσιας Τάξεως απέρριψε την αίτηση με την αιτιολογία ότι ο αιτών δεν εκπληρούσαι τα εννοιολογικά στοιχεία του πρόσφυγα κατά την Σύμβαση της Γενεύης και ότι ήλθε στην Ελλάδα για οικονομικούς λόγους(«οικονομικός μετανάστης»). Το Συμβούλιο της Επικρατείας ακύρωσε την απορριπτική απόφαση με την αιτιολογία ότι:

- το γεγονός ότι ο αιτών ήλθε στην Ελλάδα όχι άμεσα από την δική του, αλλά από μια τρίτη χώρα, δεν επηρεάζει την ιδιότητα του ως πρόσφυγα

²⁸ Σύμβαση περί καθορισμού του Κράτους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αιτήσεως παροχής ασύλου, η οποία υποβάλλεται σε ένα από τα κράτη μέλη των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων, ν. 1996/1991, ΦΕΚ Α 196

²⁹ ΣτΕ 830/1985

- η αιτιολογία είναι εντελώς αόριστη γιατί δεν αναφέρεται στους ισχυρισμούς που πρόβαλε ο αιτών βάσει των στοιχείων που προσκόμισε (προπάντων την απόφαση της γερμανικής επιτροπής αναγνωρίσεως προσφύγων) και

- ο χαρακτηρισμός του αιτούντος ως οικονομικού μετανάστη δεν βρίσκει έρεισμα σε κανένα στοιχείο του φακέλου.

Το Ανώτατο διοικητικό Δικαστήριο στην ίδια απόφαση τόνισε ότι «συντρεχόντων των λοιπών όρων (του άρθρου 1 Α (2) της Σύμβασης το 1951) ο πρόσφυξ δύναται να αφικνήται και εκ τρίτης χώρας, εφ' όσον, όμως, πάντοτε υφίσταται δεδικαιολογημένος φόβος διώξεως του εις την Χώραν της οποίας έχει την υπηκοότητα»

12. Η Αρχή της μη επαναπροώθησης

Όλα αυτά αποδεικνύουν ότι το δίκαιο προστατεύει τον πολιτικό εγκληματία απέναντι στην έκδοση. Νομίζω ότι χρειάζεται να γίνει μια σύντομη αναφορά και στην αρχή της μη επαναπροώθησης (non-refoulement). Μια σειρά από διεθνείς πράξεις προστατεύει το πρόσωπο που έχει διαπράξει εγκλήματα του κοινού ποινικού δικαίου. Σύμφωνα με την αρχή αυτή απαγορεύεται η παράδοση ή η απέλαση ή η επαναπροώθηση πρόσφυγα σε χώρα στην οποία απειλείται η ζωή του ή η ελευθερία του λόγω των θρησκευτικών, πολιτικών ή κοινωνικών πεποιθήσεων του ή λόγω εθνικότητας, φυλής ή κοινωνικής τάξης. Η αρχή του non-refoulement συνιστά κανόνα του Διεθνούς Δικαίου, και καταγράφεται ρητά στο άρθρο 33 της Σύμβασης της Γενεύης, αλλά και σε πολλές πολυμερείς διεθνείς συμβάσεις και αποτελεί ήδη ένα «περιφερειακό ή ημισφαιρικό διεθνή εθιμικό κανόνα» με τάση να καταστεί παγκόσμιου χαρακτήρα. Για την Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών η αρχή του non-refoulement είναι κανόνας αναγκαστικού δικαίου. Για να μην υπάρξει καταστρατήγηση αυτής της αρχής πρέπει να αποφεύγεται η επαναπροώθηση σε κράτος που στη συνέχεια παραδίδει τους πρόσφυγες στην χώρα προέλευσης και φυγής τους. Επίσης πρόβλημα μπορεί να δημιουργηθεί όταν η επαναπροώθηση γίνεται σε χώρα όπου δεν απειλείται η ζωή ή η ελευθερία του πρόσφυγα, αλλά είναι γνωστό ότι η χώρα αυτή επαναπροωθεί με τη σειρά της τους συγκεκριμένης υπηκοότητας πρόσφυγες σε χώρες-συνήθως στη δική τους χώρα-όπου υπάρχει αυτή η απειλή.

Είναι γνωστό ότι ορισμένες χώρες επαναπροωθούν, αν όχι κατά τρόπο συστηματικό, τουλάχιστον σε αρκετές περιπτώσεις, πρόσφυγες στη

χώρα προέλευσής τους. Η Τουρκία³⁰ στέλνει στο Ιράν και Ιράκ, η Γιουγκοσλαβία στη Ρουμανία και το Σουδάν στην Αιθιοπία.

Οι ελληνικές αρχές επαναπροωθούν συνήθως τους εξ Ασίας προερχόμενους πρόσφυγες -από Ιράν, Ιράκ, Μπαγκλαντές κλπ. στην Τουρκία, τους Λιβανέζους στην Κύπρο, τους Αιθίοπες στο Σουδάν. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι μόνο αυτές οι χώρες δίνουν εύκολα βίζα για τους αντίστοιχους πρόσφυγες. Οι παλαιστίνιοι λ.χ. είναι ευπρόσδεκτοι κυρίως στη Λιβύη.

13. Η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου

(ΕΕΔΑ)³¹ με τις από 31.1.2002 προτάσεις της για την προστασία προσφύγων και αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα επεσήμανε μια σειρά σχετικών ζητημάτων που οφείλει να ρυθμίσει η ελληνικά πολιτεία για την αναδιάρθρωση και τον εκσυγχρονισμό του νομικού και πρακτικού πλαισίου προστασίας προσφύγων και αιτούντων άσυλο³².

Το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (ΕΣΠ) ενημέρωσε το Γ' Τμήμα της ΕΕΔΑ ότι στις αρχές Φεβρουαρίου 2002 όργανα του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης (ΥΔΤ) παρεμπόδισαν νομικό εκπρόσωπο του ΕΣΠ και συνεργαζόμενο με το ΕΣΠ δικηγόρο της Κω να έλθουν σε επαφή με ομάδα 14 Αφγανών υπό κράτηση, που είχαν λάθρα εισέλθει και επιβιβάσθει στο νησί της Κω. Η εκπρόσωπος του ΕΣΠ στη συνεδρίαση του Γ' Τμήματος της ΕΕΔΑ στις 21.3.2002 επεσήμανε επίσης ότι μετά την 11.9.2001 υπήρξαν ακόμη δύο περιπτώσεις παρεμπόδισης από όργανο του ΥΔΤ πρόσβασης μελών της νομικής υπηρεσίας του ΕΣΠ σε μαζικά αφιχθέντες αλλοδαπούς στην Ηγουμενίτσα και στη Σάμο.

Την 2.5.2002 η ΕΕΔΑ παρέλαβε έγγραφη καταγγελία εννέα ελλήνων δικηγόρων, με κύριο αποδέκτη την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων³³, σύμφωνα με την οποία από τις 25.2.2002 κρατούνταν στην Κάρυστο της Εύβοιας 128 αλλοδαποί αιτούντες άσυλο, μεταξύ των οποίων οκτώ γυναίκες και δέκα παιδιά κάτω των δέκα ετών. Οι συνθήκες κράτησης των ανωτέρω χαρακτηρίστηκαν από τους δικηγόρους ως «απάνθρωπη και

³⁰ Η Τουρκία λ.χ. επαναπροώθησε τον Ιούλιο 1988, 58 Ιρανούς πρόσφυγες στο Ιράν, οι οποίοι, σύμφωνα με πληροφορίες άλλων Ιρανών προσφύγων, εκτελέστηκαν σχεδόν αμέσως. Βλ. Ο. Karasapan, Gulf war refugees in Turkey, Middle East Report no 156, 1989, σ.34

³¹ Ζητήματα σχετικά με την υποδοχή και την πρόσβαση αιτούντων άσυλο στη διαδικασία ασύλου. ΝοB 50/2002 σελ. 1598 Εισηγητές: Ισμήνη Σακελλαροπούλου, Προεδρεύουσα του Γ' Τμήματος της ΕΕΔΕ, Νίκος Σιταρόπουλος, Δ.Ν. LLM, Επιστημονικός Συνεργάτης της ΕΕΔΑ

³² Βλ. σχετικές προτάσεις στην Ετήσια Έκθεση της ΕΕΔΑ 2001, Αθήνα 2002, σ.119-130 και 169-171. Βλ. επίσης Σύνηγορος του Πολίτη Έκθεση αυτοψίας στα κρατητήρια της αστυνομικής διεύθυνσης Χίου την 6.7.2001, 29.10.2001, ΑΠ 7099/01/2.2 και Έκθεση αυτοψίας στους χώρους κράτησης οικονομικών μεταναστών και προσφύγων στην Κω. (6-7.9.2001) 12.11.2001. ΑΠ 12280/01/2.2

³³ ΑΠ ΕΕΔΑ 113/2.5.02

εξευτελιστική μεταχείριση» δεδομένου ότι η κράτηση ελάμβανε χώρα σε μια παλιά αποθήκη της Αγροτικής Τράπεζας Ελλάδος περίπου 150 τ.μ. χωρίς καμία απολύτως υποδομή υγιεινής ή ύδρευσης κατάλληλης για στέγαση ανθρώπων. Σύμφωνα με την ίδια αναφορά πολλοί από τους κρατούμενους έπασχαν από μεταδιδόμενες νόσους.

Τέλος την 15.5.2002 η ΕΕΔΑ έλαβε το από 10.4.2002 έγγραφο του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες³⁴ σχετικά με την υπόθεση οκτώ υπηκόων Σομαλίας, αιτούντων άσυλο υπό κράτηση έως την 14.5.2002 στην Κω, και κατόπιν υπό απέλαση μετά την μεταφορά τους στην Αθήνα. Το ΕΣΠ με το ίδιο έγγραφο εξέφρασε φόβους απέλασης ή επαναπροώθησης των ανωτέρω αιτούντων άσυλο και τονίζει ότι «η διερευνητική διαδικασία στην Κω από τις αρμόδιες Αστυνομικές Αρχές υπήρξε πλημμελής, λόγω του μεγάλου αριθμού των περιπτώσεων και της ελλείψεως προσωπικού»

Σοβαρές ανησυχίες για την επαναπροώθηση από τις ελληνικές αρχές έχουν εκφράσει δημόσια διεθνείς μη κυβερνητικές οργανώσεις όπως είναι η Διεθνής Αμνηστία και η Διεθνής Οργάνωση κατά των Βασανιστηρίων (OMCT)³⁵

14. Λαμβανομένων υπόψη όλων των ανωτέρω η ΕΕΔΑ

1. εκφράζει την ανησυχία της για τις από 11.12.2001 καταγγελίες διεθνών μη κυβερνητικών οργανισμών, για την «βίαιη επιστροφή» από τις ελληνικές αρχές σε παραμεθόριες περιοχές αιτούντων άσυλο στην Τουρκία, χωρίς να δοθεί στα άτομα αυτά η δυνατότητα υποβολής αίτησης ασύλου, κατά παράβαση σχετικών θεμελιωδών κανόνων του διεθνούς δικαίου και της αρχής της μη επαναπροώθησης (non refoulment)

2. Η ΕΕΔΑ καλεί το ΥΔΤ να λάβει υπόψη και να εφαρμόσει τα σχετικά πρότυπα που έχει διατυπώσει η Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα.

3. Όσον αφορά στους αιτούντες άσυλο υπό κράτηση κατόπιν σύλληψης λόγω παράνομης εισόδου στη χώρα, η ΕΕΔΑ τονίζει ότι πρόσφυγας που συνήθως εγκαταλείπει τη χώρα καταγωγής του εν τάχει σπάνια έχει την δυνατότητα να εισέλθει νόμιμα σε μια τρίτη χώρα για την παροχή ασύλου. Η τιμωρία της παράνομης εισόδου πρόσφυγα προσκρούει στα θεμέλια του ίδιου του εδαφικού ασύλου, θεσμού που έχει ως σκοπό την παροχή αποτελεσματικής προστασίας σε άτομα ευρισκόμενα σε φυγή κατόπιν διάλυσης του νομικού δεσμού προστασίας μεταξύ αυτών και του κράτους ιθαγένειας ή καταγωγής τους.

³⁴ ΑΠ ΕΕΔΑ 116/15.5.2002

³⁵ βλ. Amnesty International Greece: Iraqi kurdw and Afghans-other foreign nationalw denied the opportunity to apply for asylum .AI index EUR 25/011/2001, 7.12.2001 and 25/012/2001 ,11.12.2001

4.Πρέπει να διασφαλίζεται από τα ίδια τα όργανα η άσκηση του θεμελιώδους δικαιώματος των αιτούντων άσυλο σε νομική αρωγή σύμφωνα με τις αρχές του διεθνούς και του ευρωπαϊκού δικαίου. Σχετικές πληροφορίες πρέπει να είναι πάντοτε αναρτημένες στους χώρους κράτησης σε τουλάχιστον τρεις ξένες γλώσσες των τριών κυριότερων εθνικών ομάδων αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα.

5.Συγκεκριμένα προτείνεται στο ΥΔΤ η θεσμοθέτηση ύπαρξης σε όλους τους χώρους κράτησης αλλοδαπών αιτούντων άσυλο (με σχετικές πληροφορίες σε τρεις τουλάχιστον ξένες γλώσσες που ομιλούνται από τις τρεις μεγαλύτερες εθνικές ομάδες αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα) τηλέφωνο επικοινωνίας των ανωτέρω αλλοδαπών με οργανισμούς και μη κυβερνητικές οργανώσεις που προσφέρουν δωρεάν νομική αρωγή και κοινωνικές υπηρεσίες.

6.Πρέπει να υπάρχει στη διάθεση του αλλοδαπού κρατικός διερμηνέας έτσι ώστε να διευκολύνεται, σε περιπτώσεις αιτούντων άσυλο, η έναρξη διαδικασίας ασύλου.

7.Η ΕΕΔΑ προτείνει την άμεση δημιουργία κρατικών κέντρων υποδοχής αιτούντων άσυλο, όπως προβλέπει το άρθρο 24 παρ.2 α΄ του ν.1975/1991 τροποποιημένου με το ν. 2646/1998 όπου θα υπάρχει επαρκής υποδομή για την παροχή των βασικών ιατρικών και κοινωνικών υπηρεσιών και για την διεύρυνση ύπαρξης και την διάκριση από τα όργανα του ΥΔΤ των αιτούντων άσυλο από τους υπόλοιπους αλλοδαπούς, έτσι ώστε να πραγματοποιείται άμεση έναρξη της διαδικασίας ασύλου.

8.Τέλος η ΕΕΔΑ προτείνει την άμεση δημιουργία κεντρικού συντονιστικού διυπουργικού οργάνου(κυρίως του ΥΔΤ και του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας) για ζητήματα μετανάστευσης και ασύλου.

15. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Ενώ το κράτος έχει την δυνατότητα να παρέχει πολιτικό άσυλο σε αλλοδαπούς κάνοντας χρήση του άρθρου 5 παρ.2 εδ.β΄ για την έκδοση, το σύνταγμα δεν κατοχυρώνει αντίστοιχο δικαίωμα του αλλοδαπού στο πολιτικό άσυλο .Η εξισορρόπηση όμως επέρχεται μέσω της δικαστικής εξουσίας η οποία προσδιορίζει τα όρια της «δράσης υπέρ της ελευθερίας».Μέλημα ενός δημοκρατικού πολιτεύματος πρέπει να είναι η εναρμόνιση των δύο πρακτικών δηλαδή αφενός της ανάπτυξης και της διατήρησης των φιλικών σχέσεων και της διεθνούς αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών και αφετέρου της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Για να επιτευχθεί αυτός ο σκοπός πέρα από την τυπική κατοχύρωση του πολιτικού ασύλου απαιτείται η ανάπτυξη ενός ουσιαστικού πλαισίου προσφυγικής προστασίας πιο αποτελεσματικού. Είναι ανάγκη να καθιερωθούν γενικές αρχές λειτουργίας και επέμβασης όλων των αρμόδιων κρατικών οργάνων καθώς και να παρέχονται πιο αποτελεσματικές κοινωνικές και νομικές υπηρεσίες τόσο στα πλαίσια της Ελληνικής πολιτείας όσο και σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης .

16. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Δ. Δαγτόγλου, «Συνταγματικό Δίκαιο Ατομικά Δικαιώματα Α΄»
 Α.Σάκκουλα Αθήνα –Κομοτηνή 1991 σελ.310-316

Α. Λοβέρδος , «Η συνταγματική κατοχύρωση του πολιτικού ασύλου
 Συμβολή στην ερμηνεία του άρθρου 5 παρ 2 εδ. β΄» ΝοΒ 1988

Θ. Θ. Κονταξής «Η έννοια του πρόσφυγα και το πολιτικό άσυλο»
 Ποινική Δικαιοσύνη 2/1999 (ΕΤΟΣ 2^ο)

Α. Μπρεδήμα «Η αρχή του non-refoulement.Θεωρητικές όψεις και
 Ελληνική πρακτική», ΝοΒ 1990,σελ.563

Π. Παραρά «το Σύνταγμα 1975 Corpus 1,ερμην 1-50»
 Α. Σάκκουλα,1982 σελ 146 έπ.

Δ. Τσάτσος «Συνταγματικό Δίκαιο ,τ. Γ΄, Θεμελιώδη Δικαιώματα»
 Α.Σάκουλλα 1988.σελ.167.επ.

Ν. Σιταρόπουλος 98 «Η νομική προστασία των προσφύγων –αιτούντων
 άσυλο στην Ελλάδα-τα σχετικά διαπλεκόμενα νομικά πλαίσια και ο
 ρόλος τους στη σύγχρονη ελληνική πρακτική.» ΝοΒ 45:910
 Εμμ. Ρούκουνας «Διεθνές δίκαιο», 1, Α.Σάκκουλα, Αθήνα 1982,σ. 36

Α. Μάνεσης «Ατομ. Ελευθερίες», 4^η έκδοση 1982 ,σ.124 επ.
 Έκθεση Εθνικής Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ΝοΒ 50/2002
 σελ.1598

Α. Ράϊκος , «Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου»,τομ. Β τ. Γ. ,
 Α.Σάκκουλα. Αθήνα -Κομοτηνή 1986,σ.152-154

Γ.Βλάχος , «Κοινωνιολογία των δικαιωμάτων του ανθρώπου», 2^η έκδοση
 1979,σ. 104.

Α.Λοβέρδου-Πασσά. «Η σύμβαση για την καταστολή της τρομοκρατίας,
 πλαισίου προβληματισμών» , περιοδ. Αντί, τ.336,Δεκέμβριος 1986,
 σ.36 κ.επ.

«Διεθνείς Συμβάσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα»,έκδοση της *Εθνικής
 Τράπεζας*,1982,σελ.23

«Συλλογή συμβάσεων και κειμένων διεθνούς δικαίου ,αναφορικά με τους
 πρόσφυγες» έκδοση του *Γραφείου του Διεθνούς τμήματος προστασίας της
 Υπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους πρόσφυγες*, 1996,σελ
 10 και 41 επ.

Π. Ν. Στάγκος «Η συνθήκη του Μάαστριχ»,του Παντείου
 Πανεπιστημίου, εκδόσεις Ι.Σιδέρης ,1993,σελ. 325 υπό τον τίτλο «Η
 συνεργασία των Κρατών μελών της Ε.Ε. στους τομείς της Δικαιοσύνης
 και των εσωτερικών υποθέσεων»

Κ. Σιμιτσής Η απαγόρευση των βασανιστηρίων και άλλων τρόπων
 απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας στο διεθνές
 δίκαιο» Α.Σάκκουλα 1996 σελ.365 επ

Συνήγορος του Πολίτη έκθεση αυτοψίας στους χώρους κράτησης οικονομικών μεταναστών και προσφύγων στην Κω (6-7.9.2001)
12.11.2001

17. ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

Διεθνές Δικαστήριο στην Asylum Case, 1950, I.C.J. 266 σελ.274
ΑΠ 1338/ 1983, ΠοινΧρ 34.276
«International Journal of Refugee Law» (IJRL) (1992) 381
4 Υπεράσπιση 4-1080
Tala v. Sweden, 15.11.96, UN CAT, UN Doc. CAT/C/17/D/43/1996 6
December 1996
ΣτΕ 830/1985
Ο. Karasapan, Gulf war refugees in Turkey, Middle East Report no
156, 1989, σ.34
Εφετείο Αθηνών απόφαση 12,13/1976
ΑΠ 809/1976 βλ. ΠοινΧρ 1976.659 κ.επ και ΠοινΧρ 1977.317
κ.επ.αντιστοιχως.
ΑΠ 761/75 ΠοινΧρ 1976.150
ΑΠ 770/ΠοινΧρ 1980.860-861
ΑΠ 1337/83 ΠοινΧρ 1984.277
η υπ' αριθμ. 1373/2001 απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας του
Ο.Η.Ε. και για την από 13ης Ιουνίου 2002 απόφαση-πλαίσιο της
Ευρωπαϊκής Ένωσης.
ΑΠ ΕΕΔΑ 113/2.5.02
ΑΠ ΕΕΔΑ 116/15.5.2002
ΑΠ 7099/01/2.2
ΑΠ 12280/01/2.2
ΑΠ 12280/01/2.2
443/91 ΓνΝΣΚ (Τμ. Γ)